

Umberto Eco

Numele trandafirului

Ediție nouă, cu desenele și însemnările
pregătitoare ale autorului

Traducere din limba italiană
de Florin Chirițescu

POLIROM
2021

Cuprins

Notă la ediția 2011	7
<i>Firește, un manuscris</i>	9
<i>Notă</i>	15
<i>Prolog</i>	17
ZIUA ÎNTÂI	25
Prima	27
<i>În care se ajunge la poalele abației și Guglielmo dă dovadă de mare istețime.</i>	
Tertia	34
<i>În care Guglielmo are o discuție plină de învățăminte cu Abatele.</i>	
Sexta	48
<i>În care Adso admiră portalul bisericii și Guglielmo îl regăsește pe Ubertino din Casale.</i>	
Pe la ora nona	74
<i>În care Guglielmo are un dialog foarte doct cu Salvatore erboristul.</i>	
După ora nona	80
<i>În care se vizitează scriptorium-ul și se face cunoștință cu mulți cărturari, copişti și caligrafi, precum și cu un bătrân orb, care-l așteaptă pe Anticrist.</i>	
Vesper	94
<i>În care se vizitează restul abației, Guglielmo trage unele concluzii în legătură cu moartea lui Adelmo, se vorbește cu fratele sticlar despre sticlele pentru citit și despre nălucirile care apar celui ce vrea să citească prea mult.</i>	
Completa	103
<i>În care Guglielmo și Adso se bucură de voioasa ospitalitate a Abatelui și de mânioasa conversație a lui Jorge.</i>	

ZIUA A DOUA	109
Matutini	111
<i>În care puținele ore de fericire dumnezeiască sunt întrerupte de un fapt dintre cele mai sângeroase.</i>	
Prima.....	120
<i>În care Bencio din Uppsala mărturisește anumite lucruri, pe altele le mărturisește Berengario din Arundel și Adso învață ce este adevărata penitență.</i>	
Tertia	131
<i>În care se asistă la un schimb de vorbe urâte între persoane vulgare, Aymaro din Alexandria face unele aluzii și Adso meditează asupra sfințeniei și asupra bălegarului diavolului. Apoi Guglielmo și Adso se întorc în scriptorium, Guglielmo vede ceva interesant, are o a treia convorbire asupra îngăduinței râsului, dar în cele din urmă nu poate privi unde ar dori.</i>	
Sexta	147
<i>În care Bencio spune o poveste ciudată de unde reies lucruri puțin edificatoare despre viața abației.</i>	
Nona	153
<i>În care Abatele se arată mândru de bogăția abației sale și temător de eretici, iar la sfârșit Adso se întreabă dacă n-a făcut rău pornind-o prin lume.</i>	
După vesper	168
<i>În care, deși capitolul e scurt, bătrânul Alinando spune lucruri foarte însemnate despre labirint și despre modul de a intra în el.</i>	
Completa.....	172
<i>În care se intră în Edificiu, se descoperă un vizitator misterios, se găsește un mesaj secret cu semne de necromant și dispare, abia găsită, o carte care va fi apoi căutată de-a lungul multor altor capitole, după cum nici furtul prețioaselor lentile ale lui Guglielmo nu este ultima neplăcere.</i>	
Noaptea	181
<i>În care se intră în sfârșit în labirint, se ivesc năluciri ciudate și, cum se întâmplă în labirinturi, se rătăcește.</i>	
ZIUA A TREIA	193
De la laudi la prima	195
<i>În care se găsește o cârpă murdară de sânge în chilia lui Berengario cel dispărut, și asta e tot.</i>	

Tertia	197
<i>În care Adso se gândește în scriptorium la istoria ordinului său și la soarta cărților.</i>	
Sexta	201
<i>În care Adso ascultă mărturiile lui Salvatore, care nu se pot rezuma în puține cuvinte, dar care îi inspiră multe meditații îngrijorătoare.</i>	
Nona	211
<i>În care Guglielmo îi vorbește lui Adso despre marele fluviu al ereziei, despre rolul celor simpli în Biserică, despre îndoielile sale privitoare la cunoașterea legilor generale și, fără vreo legătură, spune și despre cum a descifrat semnele necromantice lăsate de Venanzio.</i>	
Vesper	226
<i>În care se vorbește iar cu Abatele, Guglielmo are unele idei mirobolante pentru a descifra enigma labirintului și încheie discuția în chipul cel mai rațional. Apoi se cinează casio in pastelletto.</i>	
După completa.....	238
<i>În care Ubertino îi spune lui Adso povestea lui fra Dolcino, alte povești Adso și le reamintește sau le citește în bibliotecă pe cont propriu, apoi i se întâmplă că se întâlnește cu o fată frumoasă și teribilă ca o armată desfășurată în luptă.</i>	
Noaptea	269
<i>În care Adso, tulburat, i se destăinuie lui Guglielmo și meditează asupra rolului femeii în planul creației, după care descoperă cadavrul unui om.</i>	
ZIUA A PATRA.....	275
Laudi	277
<i>În care Guglielmo și Severino examinează cadavrul lui Berengario, descoperă că are limba neagră, lucru neobișnuit pentru un înecat. Apoi discută despre otrăvuri foarte dureroase și despre un furt de altădată.</i>	
Prima.....	285
<i>În care Guglielmo îi face mai întâi pe Salvatore și apoi pe chelar să-și mărturisească trecutul, Severino găsește lentilele furate, Nicola le aduce pe cele noi și Guglielmo, cu șase ochi, izbutește să descifreze manuscrisul lui Venanzio.</i>	

Tertia	296
<i>În care Adso se zbate în suferințe de dragoste, apoi vine Guglielmo cu textul lui Venanzio, care continuă să fie indescifrabil chiar și după ce a fost descifrat.</i>	
Sexta	307
<i>În care Adso se duce să caute trufe și-i găsește pe minoriți sosind, aceștia stau îndelung de vorbă cu Guglielmo și cu Ubertino și se află lucruri foarte triste despre Ioan al XXII-lea.</i>	
Nona	320
<i>În care sosesc cardinalul din Poggetto, Bernardo Gui și alți oameni din Avignon, și apoi fiecare face câte ceva.</i>	
Vesper	323
<i>În care Alinardo pare să dea informații prețioase și Guglielmo dă la iveală metoda sa de a ajunge la un adevăr probabil printr-o serie de erori sigure.</i>	
Completa.	327
<i>În care Salvatore vorbește despre o magie nemaipomenită.</i>	
După completa.	330
<i>În care se vizitează din nou labirintul, se ajunge la locul finis Africae, dar nu se intră în el pentru că nu se știe care sunt primul și al șaptelea din patru, și în sfârșit Adso are o recădere, de altfel foarte doctă, în maladia sa de dragoste.</i>	
Noaptea	347
<i>În care Salvatore este descoperit, din nenorocire, de Bernardo Gui, fata iubită de Adso e luată drept vrăjitoare și toți se duc la culcare mai nefericiți și mai îngrijorați decât înainte.</i>	
ZIUA A CINCEA	355
Prima.	357
<i>În care are loc o fraternă discuție despre sărăcia lui Isus.</i>	
Tertia	371
<i>În care Severino îi vorbește lui Guglielmo despre o carte ciudată și Guglielmo le vorbește legaților despre o ciudată concepție privind guvernarea lumii.</i>	
Sexta	381
<i>În care Severino este găsit asasinat și nu se mai găsește cartea pe care el o găsisese.</i>	

Nona	393
<i>În care se administrează justiția și apare jenanta impresie că toți se înșală.</i>	
Vesper	416
<i>În care Ubertino o ia la sănătoasa, Bencio începe să urmărească legile și Guglielmo face unele reflecții asupra diferitelor tipuri de desfrânare întâlnite în ziua aceea.</i>	
Completa.	423
<i>În care se ascultă o predică despre venirea Anticristului și Adso descoperă puterea numelor proprii.</i>	
ZIUA A ȘASEA	435
Matutini	437
<i>În care principes sederunt și Malachia se prăbușește la pământ.</i>	
Laudi	442
<i>În care este ales un nou chelar, dar nu și un nou bibliotecar.</i>	
Prima.	445
<i>În care Nicola povestește atâtea lucruri, în timp ce se vizitează cripta tezaurului.</i>	
Tertia	453
<i>În care Adso, ascultând Dies irae, are un vis sau o viziune care trebuie spusă.</i>	
După tertia	464
<i>În care Guglielmo îi explică lui Adso visul lui.</i>	
Sexta	467
<i>În care se reconstituie istoria bibliotecarilor și se capătă unele informații în plus despre cartea misterioasă.</i>	
Nona	473
<i>În care Abatele refuză să-l asculte pe Guglielmo, vorbește despre limbajul pietrelor prețioase și manifestă dorința de a nu se mai face cercetări în cazul acelor triste întâmplări.</i>	
Între vesper și completa	483
<i>Unde se povestește pe scurt despre lungi ore de rătăcire.</i>	
După completa.	486
<i>În care, ca din întâmplare, Guglielmo descoperă secretul intrării în finis Africae.</i>	

Guglielmo l-a apucat pe neașteptate de piept:

— Cine era cu ea, tu sau chelarul?

Salvatore a înțeles că nu putea să mintă la nesfârșit. A început să povestească o istorie ciudată, din care cu mare greutate am înțeles că el, ca să-i facă pe plac chelarului, îi aducea fete din sat, lăsându-le să intre la vreme de noapte în incintă pe căi pe care n-a vrut să ni le spună. Dar ne-a jurat că făcea asta numai din bunătatea inimii sale, lăsând să se ghicească o comică părere de rău că nu putea avea și el parte la plăcerea asta, așa încât fata, după ce-l mulțumea pe chelar, să-i dea câte ceva și lui. A spus toate astea cu rânjete băloase și pofticioase și făcând din ochi, ca și când ar fi dat de înțeles că vorbea cu niște oameni ca oricare alții, care se dedau la aceleași practici. Și mă privea pe furiș.

Guglielmo a hotărât să încerce în clipa aceea totul sau nimic. L-a întrebat brusc:

— Pe Remigio l-ai cunoscut înainte sau după ce a fost cu Dolcino?

Salvatore i-a căzut în genunchi la picioare și l-a rugat cu lacrimi în ochi să nu-i vrea pieirea și să-l scape de Inchiziție. Guglielmo i-a jurat solemn că nu avea să spună nimănui cele ce avea să afle și Salvatore nu s-a codit să ni-l dea în mână pe chelar. Se cunoscuseră la Parete Calva, amândoi din bandele lui Dolcino, fugise cu chelarul și intraseră în mănăstirea Casale, cu el se transferase la cluniaceni. Molfăia rugăminți disperate de iertare și era clar că de la el nu se mai putea afla nimic. Guglielmo a hotărât că merita să-l ia imediat prin surprindere pe Remigio și l-a lăsat pe Salvatore care a fugit să se ascundă în biserică.

Chelarul era în cealaltă parte a abației, în fața hambarelor de grâu, și trata ceva cu niște săteni din vale. Ne-a privit cu neliniște și a încercat să se arate tare ocupat, dar Guglielmo a ținut neapărat să vorbească atunci cu el. Până în momentul acela avuseserăm puține legături cu chelarul; el fusese cuviincios cu noi, noi cu el. În dimineața aceea Guglielmo i s-a adresat ca și când ar fi vorbit cu un frate din același ordin. Chelarul a părut încurcat de o asemenea încredere și a răspuns de la început cu multă băgare de seamă.

— Pentru motive legate de îndatoririle tale, tu ești, bineînțeles, silit să umbli prin abație și când ceilalți dorm, îmi închipui, a spus Guglielmo.

— Depinde, a răspuns Remigio; uneori sunt mici treburi de îndeplinit și este nevoie să le sacrific câteva ore de somn.

— În asemenea situații, nu ți s-a întâmplat nimic care poate să ne arate cine se preumblă, fără a avea încuviințarea ta, între bucătărie și bibliotecă?

— Dacă aș fi văzut ceva, i-aș fi spus Abatelui.

— E drept, a observat Guglielmo, și a schimbat brusc discuția. Satul din vale nu e prea bogat, nu-i așa?

— Da și nu, a spus Remigio, în el locuiesc oameni care depind de abație și aceștia împart cu noi bogăția noastră, în anii cu recoltă mai bogată. De exemplu, în ziua de Sfântul Ioan au primit douăsprezece măsurii de malț, un cal, șapte boi, un taur, patru juninci, cinci viței, douăzeci de oi, cincisprezece porci, cincizeci de pui și șaptesprezece stupi. Apoi douăzeci de porci afumați, douăzeci și șapte de forme de untură, o jumătate de măsură de miere, trei măsurii de săpun, o plasă de pește.

— Am înțeles, am înțeles..., l-a întrerupt Guglielmo, dar vei admite că asta tot nu-mi spune care este situația satului, care dintre locuitori depind de biserică și care nu, și cât pământ de cultivat au tocmai cei care nu sunt în slujba abației voastre.

— Oh, pentru asta, a spus Remigio, o familie obișnuită din sat are și cincizeci de *tavole* de pământ.

— Cât face o tablă din astea?

— Păi, să tot facă patru trabucuri pătrate.

— Trabucuri pătrate? Ș-astea cât sunt?

— Treizeci și șase de picioare pătrate de trabuc. Sau dacă vrei, opt sute de trabucuri liniare fac o milă piemonteză. Și socotește că o familie – pe pământurile dinspre mieznoapte – poate să cultive măslini pentru cel puțin o jumătate de sac de ulei.

— O jumătate de sac?

— Da. Un sac face cinci emine și o emină face opt cupe.

— Am înțeles, a spus descurajat maestrul meu. Fiecare sat își are măsurile lui. Voi, de exemplu, vinul îl măsurați cu bocalul?

— Sau cu *rubbia*. Șase rubbii fac o brentă și opt brente un bottal. Dacă vrei, o rubbie e făcută din șase pinte a câte două bocale.

— Cred că am înțeles foarte bine, a spus Guglielmo resemnat.

— Vrei să mai știi și altceva? l-a întrebat Remigio pe un ton care mi s-a părut sfidător.

— Da. Te întrebam despre felul cum trăiesc în vale, pentru că meditam azi în bibliotecă despre predicile către femei ale lui Umberto din Romans, și în special asupra aceluia capitol *Ad mulieres pauperes in villulis*. Unde spune că ele, mai mult decât orice, sunt împinse să păcătuiască trupește din cauza mizeriei lor, și cu multă înțelepciune spune că ele *peccant enim mortaliter, cum peccant cum quocumque laico, mortalius vero quando cum Clerico in sacris ordinibus constituto, maxime vero quando cum Religioso mundo mortuo*. Tu știi mai bine decât mine că și în locuri sfinte, precum abațiile, ispitele diavolului de amiază nu lipsesc niciodată. Mă întrebam dacă în legăturile tale cu lumea din sat n-ai aflat cumva că unii călugări, Dumnezeu să ne ferească, le-au atras în păcat trupesc pe fete.

Deși maestrul meu spunea toate acestea pe un ton aproape distrat, cititorul meu va fi înțeles, desigur, cum vorbele acelea îl tulburau pe fratele chelar. Nu știu să zic dacă s-a îngălbenit, dar voi spune că mă așteptam atât de mult să se îngălbenească, încât l-am și văzut îngălbenindu-se.

— Mă întrebi despre lucruri pe care, dacă le-aș fi știut, le-aș fi spus până acum Abatelui, a răspuns cu umilință. În orice caz dacă, așa cum îmi închipui, aceste informații slujesc la cercetarea ta, n-o să-ți ascund nimic din tot ce voi putea afla. Ba chiar acum, dacă-mi stârnești aducerea aminte, în legătură cu prima ta întrebare... Noaptea în care a murit bietul Adelmo, eu mă-nvârteam prin curte... știi, o poveste cu găini... vorbe pe care le-am auzit despre un potcovar care pe timp de noapte umbla să fure prin cotețe... Dar în noaptea aceea mi s-a întâmplat să-l văd – de departe, n-aș putea jura – pe Berengario care se întorcea în dormitor ocolind corul, ca și când ar fi venit din Edificiu... Nu m-a mirat, fiindcă printre călugări se șoptea că, de la o vreme, Berengario, poate ai aflat...

— Nu, spune-mi tu.

— Ei bine, cum să spun? Berengario era bănuț că nutrește pasiuni care... nu se cuvin unui călugăr...

— Vrei poate să sugerezi că avea raporturi cu fete din sat, adică tocmai ceea ce te întrebam?

Chelarul a tușit încurcat și a avut un zâmbet mai curând obosit.

— Oh, nu, pasiuni... și mai necuvenite...

— Asta înseamnă că un călugăr care se dedă plăcerilor trupești cu fetele din sat manifestă, în schimb, pasiuni cumva mai cuvenite?

— N-am spus asta, dar tu mă înveți că este o ierarhie în depravare și în virtute. Trupul poate fi ispitit potrivit naturii... și împotriva naturii.

— Tu vrei să-mi spui că Berengario era mânat de dorințe trupești pentru persoanele de același sex?

— Eu spun ceea ce se vorbea pe șoptite despre el... Îți încredințez aceste lucruri ca o dovadă a sincerității și a bunăvoinței mele.

— Și-ți mulțumesc. Și sunt de aceeași părere cu tine că păcatul sodomiei este mult mai rău decât alte forme de desfrâu, asupra cărora nu sunt pus să fac cercetări...

— Mizerii, mizerii... mai ales când sunt și cercetate, a spus cu filosofie chelarul.

— Mizerii, Remigio. Toți suntem păcătoși. Nu voi căuta niciodată paiul în ochiul altuia de teamă să nu dau peste bârna din ochiul meu. Dar îți voi fi recunoscător pentru toate bârnele de care vei voi să-mi vorbești în viitor. Așa vom discuta despre trunchiurile de lemn mari și zdravene și vom lăsa paiele să zboare în aer. Cât spuneai că este un trabuc?

— Treizeci și șase de picioare pătrate. Dar nu fi necăjit. Când vei voi să știi ceva precis, să vii la mine. Ține cont că ai în mine un prieten credincios.

— Chiar așa te consider, i-a spus Guglielmo cu căldură. Ubertino mi-a spus că într-o vreme aparțineai chiar de ordinul lui. Nu voi trăda niciodată un vechi confrate, mai ales în zilele acestea când se așteaptă să sosească o legație pontificală condusă de un mare inchizitor, faimos prin faptul că a ars atâția dolcinieni. Spuneai că un trabuc face treizeci și șase de picioare pătrate?

Chelarul nu era un prost. A hotărât că nu mai avea rost să se joace de-a șoarecele cu pisica, cu atât mai mult cu cât își dădea seama că el era șoarecele.

— Frate Guglielmo, a spus, văd că știi mult mai multe lucruri decât îmi închipuiam eu. E adevărat, sunt un biet bărbat păcătos și mă las doborât de ispitele trupești. Salvatore mi-a spus că tu și novicele tău l-ați surprins în bucătărie. Tu ai călătorit mult, Guglielmo, și știi că nici măcar cardinalii de la Avignon nu sunt

modele de virtute. Știu că nu pentru aceste păcate mici și nevinovate mă cercetezi tu. Dar înțeleg și că ai aflat câte ceva despre povestea mea mai veche. Am avut o viață ciudată, cum se întâmplă cu mulți dintre noi, minorii. Cu ani în urmă am crezut în ideea de sărăcie, am părăsit comunitatea ca să mă dăruiesc vieții răătăcitoare. Am crezut în predica lui Dolcino, ca mulți alții ca mine. Nu sunt un om cultivat, m-am născut într-o familie de meșteșugari și cunosc puțină teologie. Nu știu nici măcar de ce am făcut ceea ce am făcut atunci. Vezi, pentru Salvatore era de înțeles, venea din rândul robilor pământului, dintr-o copilărie de foamete și de boli... Dolcino reprezenta răzvrătirea împotriva celor care îl înfometaseră. Pentru mine a fost altceva, eram dintr-o familie de orășeni, nu fugeam de foame. A fost... nu știu cum să spun, o sărbătoare a nebunilor, un carnaval pe cinste... Pe munți, cu Dolcino, înainte de-a fi siliți să mâncăm carnea tovarășilor noștri morți în luptă, înainte de-a muri atâția de necazuri, pentru că nu-i puteam mânca pe toți și îi aruncam ca hrană la păsări și la fiarele de pe povârnișurile abrupte ale muntelui Rebello... sau chiar în clipele acestea... respiram noi un aer... ca să-i zic așa, de libertate. Nu știam înainte de asta ce era libertatea, ne spuneau predicatorii: „Adevărul vă va face liberi“. Ne simțeam liberi, gândeam că era adevărul. Ne gândeam că tot ce făceam era drept...

— Și acolo ați început... să vă uniți după pofta inimii cu o femeie? am întrebat eu, și nici măcar nu știu de ce, dar mă obsedau cuvintele lui Ubertino din noaptea trecută și ceea ce citisem în *scriptorium* și chiar toate cele câte mi se întâmplaseră.

Guglielmo s-a uitat mirat la mine; desigur nu se aștepta să fiu atât de cutezător și de neobrăzat. Chelarul m-a privit fix, de parcă aș fi fost un animal ciudat.

— Pe Rebello, a spus, erau oameni care toată copilăria lor dormiseră câte zece sau mai mulți, claie peste grămadă, în odăi de câțiva coți, frați și surori, tați și fiice. Ce-ai fi crezut că înseamnă pentru ei să accepte această nouă situație? Făceau din propria lor voie ceea ce înainte făceau de nevoie. Și apoi noaptea, când aștepti cu groază să sosească pâlcurile de dușmani și te strângi lângă tovarășul tău, pe pământ, ca să nu simți frigul... Ereticii: voi, micii călugări care veniți de la un castel și ajungeți la o abație, credeți că este un mod de a gândi inspirat de diavol. În schimb, e un

mod de a trăi, și este... a fost o experiență nouă. Nu mai existau stăpâni și Dumnezeu – ne spuneau ei – era cu noi. Nu spun că aveau dreptate, Guglielmo, și uite-mă, sunt aici pentru că i-am părăsit repede. Dar adevărul e că n-am înțeles niciodată discuțiile voastre docte despre sărăcia lui Cristos și folosul, și faptul, și dreptul... Ți-am spus, a fost un carnaval de pomină, și la carnaval totul se face pe dos. Apoi îmbătrânești, nu înțelepțești, ci doar te lăcomești. Și aici fac pe lacomul... Poți să-l condamni pe un eretic, dar cum poți oare să-l condamni pe un lacom?

— Ajunge, Remigio, a spus Guglielmo. Nu te interoghez pentru cele ce s-au întâmplat atunci, ci pentru ceea ce s-a petrecut de curând. Ajută-mă, și fii sigur că n-am să caut să te distrug. Nu pot și nu vreau să te judec. Dar trebuie să-mi spui ce știi despre treburile abației. Cutreieri mult, ziua și noaptea, ca să nu știi câte ceva. Cine l-a omorât pe Venanzio?

— Nu știu, îți jur. Știu când a murit și unde.

— Când? Unde?

— Lasă-mă să povestesc. În noaptea aceea, o oră după *completa* am intrat în bucătărie...

— De unde și pentru ce motive?

— Dinspre partea grădinii. Am o cheie pe care mai de mult i-am pus pe fierari să mi-o facă. Ușa bucătăriei este singura nezăvorâtă pe dinăuntru. Și motivele... nu contează, ai spus chiar tu că nu vrei să mă învinuiești pentru slăbiciunile mele trupești... A zâmbit încurcat. Dar n-aș vrea nici ca tu să crezi că-mi petrec zilele în desfrâu... În seara aceea căutam ceva de mâncare ca să-i dăruiesc fetei pe care Salvatore trebuia s-o aducă în incintă...

— Pe unde?

— Oh, împrejmuirea abației are și alte intrări în afara portalului. Dar în seara aceea fata nu a venit, i-am spus să se ducă îndărăt tocmai din pricina a ceea ce am descoperit și ceea ce îți povestesc. Iată de ce am încercat s-o fac să se întoarcă ieri seară. Dacă voi ați fi ajuns puțin mai târziu, m-ați fi găsit pe mine în locul lui Salvatore, care m-a anunțat că e cineva în Edificiu și eu m-am întors în chilia mea.

— Să ne întoarcem la noaptea dintre duminică și luni.

— Da: am intrat în bucătărie și l-am găsit pe Venanzio mort pe jos.